

Konsten som en piska för klassresenären

Vi har ett rikt och pluralistiskt kulturliv, brukar det heta. Kulturen överraskar och berikar. Tjatat om den goda och mångkulturella kulturen har nästan blivit ett sövande mantra, och när nu två skilda röster istället talar om likriktning och exkludering känns det befriande. Det är Johan Lundborg, kritiker på Svenska Dagbladet, som i Smedjan skriver om bristen på medelklasskildringar i samtida litteratur, och det är Göran Greider som i ABF:s tidskrift Fönstret försöker svara på frågan varför det i den svenska poesin råder så våldsam brist på lyriker från arbetarklassen. Medan Greider saknar ett proletärt underifrånperspektiv i lyriken, så saknar Lundborg skildringar av exempelvis en riktigt välartad egenföretagare och dennes problem med skattemyndigheterna. Kanske den roman Lundborg efterlyser inte känns så upphetsande, men rent praktiskt så önskar båda samma sak - en mer nyanserad och problematiserande skildring av de klasser de tillhör och representerar. Båda två försöker också förklara varför så inte är fallet. Greider tror att poesins formspråk inte passar lika bra som romanen för de konkreta sociala erfarenheter arbetarklassen har, medan Lundborg kommer med en intressant analys av medelklassens masochistiska förhållande till kulturen.

Större delen av alla kulturyttringar skapas i dag av och för medelklassen och en stor del av dessa, menar Lundborg, ställer sig i opposition till medelklassens egen föreställningsvärld. Den kritiserar och hånar borgerliga värderingar, den ironiserar över det egna normsystemet och den smutskastar sin egen klass. Den tidstypiska provokationen är en gestaltning av hur det under den borgerliga världens välputsade fasad döljer sig dunkla drifter och destruktiva önskningar. Att medelklassen själv är så attraherad av en konst som bara kastar skit på den egna gruppen förklarar Lundborg med att medelklassens väsen består i att försöka ta sig ut ur sin position som just medelklass - att sträva efter att ta sig uppåt i samhället. Konsten skulle således fungera som ett slags piska för klassresenären.

Det var länge sedan det var okej att på det här sättet anlägga ett klassperspektiv på konsten. Nu visar både Greider och Lundborg att det inte alls är någon dum idé att damma av den politiska kartan och ta sig en titt på kulturen med nya ögon. En titt på dagens filmtubud resulterar i en bisarr upplevelse. Medan avantgardekulturen ägnar sig åt att överskrida normer, fixerar sig underhållningskulturen vid att bevaka gränser.

Ett exempel på detta är en film som stora delar av kritikerkåren hyllat, nämligen Stanley Kubricks *Eyes wide shut*. Vem i helvete förutom en korkad medelklass kan tycka att ett fiasco som detta är intressant? Hela filmen bygger på att man finner det oerhört nervslitande att en välbärgad gift kvinna har sexuella fantasier om en annan man, ja, så nervslitande att den

Vem i helvete förutom en korkad medelklass kan tycka att ett fiasco som detta är intressant?

äkta mannen kastas ut på en livshotande odysse genom överrespektive underklassens degenererade liv. Det märkliga med Kubrick är att bägge klasserna här tycks representeras av judar, (och en och annan parodiskt framställd böj, men kanske är han jude han med, vad vet jag), och att alla judar tycks involverade i prostitutionsbusiness. Medan underklassens polska judar säljer sina döttrar till perversa japaner, köper överklassens tyska judar horor och ställer till satanistspektakel. Moraliskt riktig sex, förstår vi, är något man har hemma i den äktenskapliga bädden.

Vår hjälte, imbecillt gestaltad av Tom Cruise, lockas oavbrutet av förföriska kvinnor och luder, men faller aldrig för frestelserna. Och tur är väl det.

För när han går till en hora avstyrs katastrofen i sista stund av att frun ringer på mobilen. Dagen efter visar det sig att horan är hiv-smittad. Att han är god mot de förtappade visar sig också vara en bra investering. En nerknarkad callgirl som han klappat på kinden och varit vänlig emot offrar sitt liv för hans skull. Så slipper Cruise både att dö och få aids och kan utmattad efter de nervslitande eskapaderna återvända till sin övremedelklassvåning där hustrun och barnet väntar. Amen och halleluja.

För att finna Kubricks film spännande krävs det nästan att man lider av fobisk skräck för judar, horor och bögar, samt att man på allvar tror att de är promiskuösa och dekadenta och således utgör ett allvarligt hot mot moralen och kärnfamiljen. Johan Lundborgs tes om att medelklassens konst fokuserar på de "dunkla drifter och destruktiva" önskningar som lurar under den välputsade fasaden passar som hand i hand. Tyvärr passar den även in på många andra Hollywoodproduktioner.

Den nyligen videoreleasade 8mm av David Fincher, regissören som gjorde *Se7en* bygger sin intrig på i stort sett samma fobier mot underklassen och de föreställningar man har kring den. Här är samma hotade kärnfamilj, men istället för antisemitism får vi en elitistisk hjälte som aldrig skulle kunna tänka sig att bjuda en kriminell på cigg eller ta sig en öl med en trött arbetarklasskvinna. Det är inte ens likriktning. Det är ren och skär fascism.

GABRIELLA HÅKANSSON

Gabriella Håkansson är författare